

Kalorimetriás módszerek a liposzómák vizsgálatában

- DSC : differential scanning calorimetry
- ITC : isothermal titration calorimetry

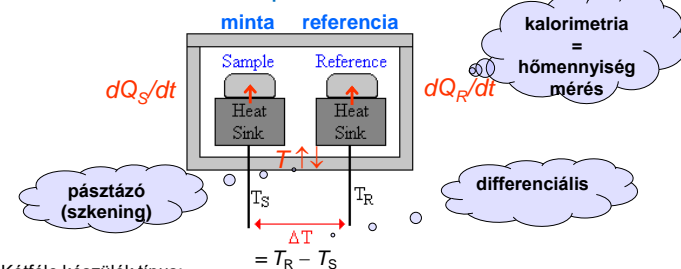
1

DSC : differential scanning calorimetry

2

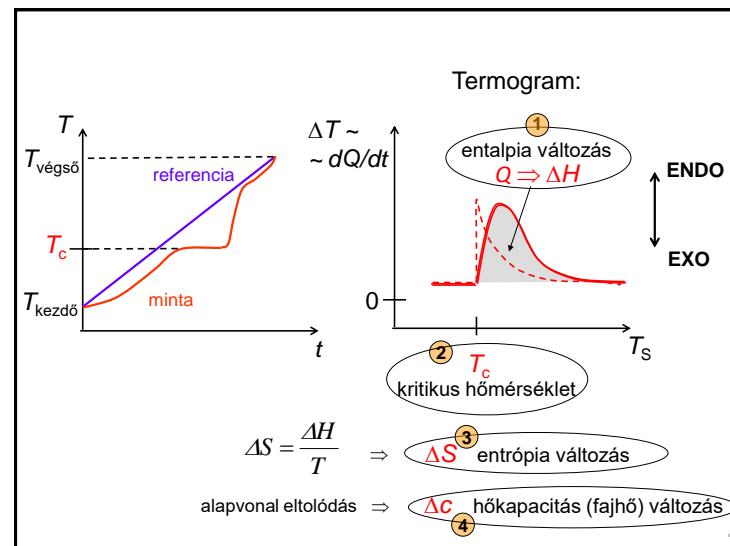
DSC: differential scanning calorimetry
differenciális pásztázó kalorimetria

Kétféle készülék típus:

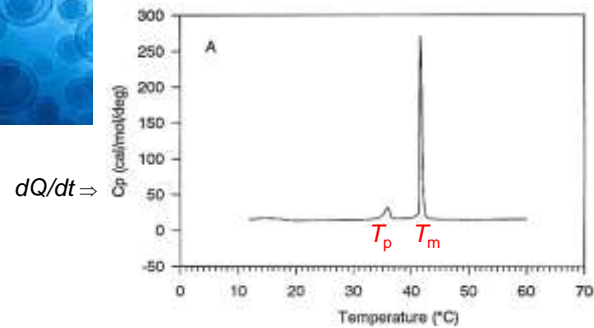
- 1 mért mennyiség: $\Delta T \Rightarrow$ fűtőtéljesítmény szabályozása, hogy $\Delta T = 0$ legyen $\Rightarrow$ mért mennyiség: $dQ_S/dt - dQ_R/dt = dQ/dt$
- 2 mért mennyiség: $\Delta T \Rightarrow$ számolás: dQ/dt

3

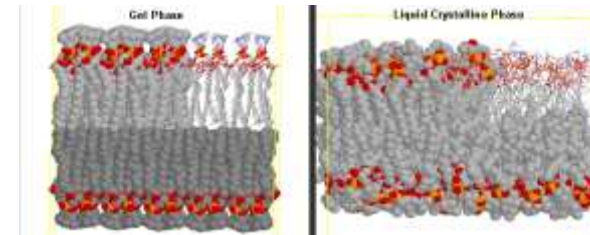

4

Példa: DPPC multilamelláris liposzóma

5

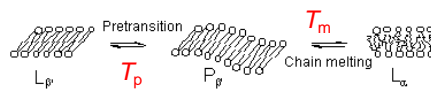
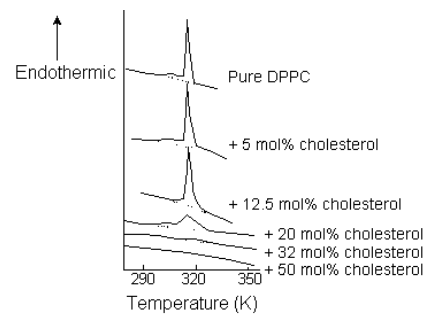
$$T < T_m$$

$$T_m < T$$

6

Példa:

koleszterin hatása
DPPC liposzóma
termogramjára

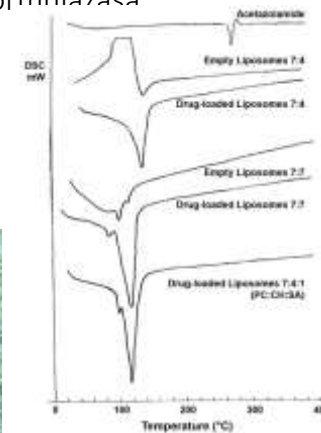

7

Példa: Acetazolamid formulázása

Glaukómában szem belnyomásának csökkentésére.
Mellékhatások: depresszió, veseelégtelenség, hányás, anorexia, ...
Lokális alkalmazás problémái: rossz vízdékonyság, kicsi permeabilitási együttható

liposzóma

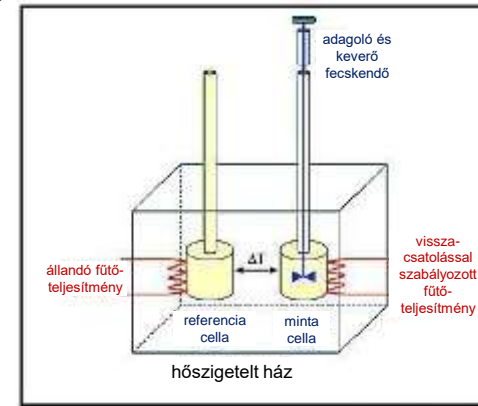

ITC: isotherm titration calorimetry
izoterm titrációs kalorimetria

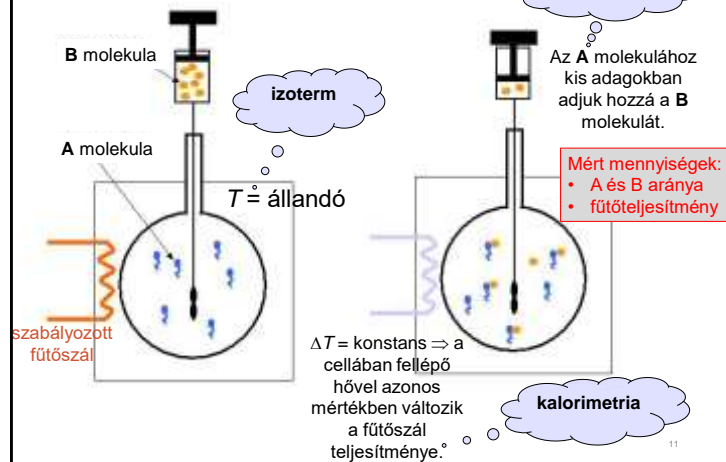
9

Felépítés:

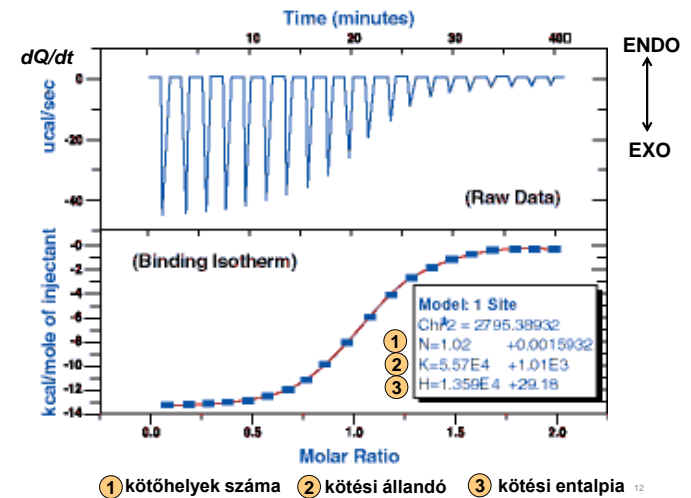

10

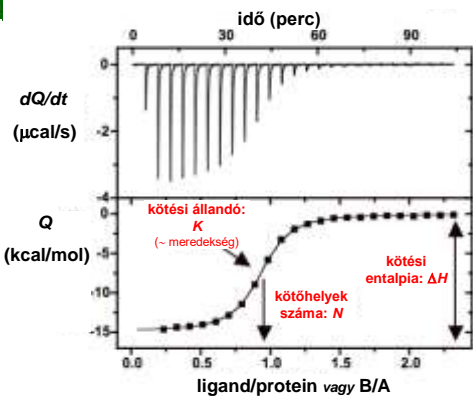
ITC név magyarázata:

11

1 kötőhelyek száma 2 kötési állandó 3 kötési entalpia

13

Meghatározható mennyiségek:

$N, K, \Delta H$ +

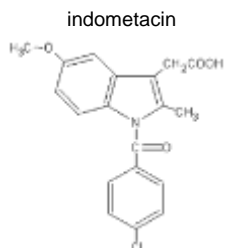
$$\left. \begin{aligned} \Delta G &= -RT \ln K \\ \Delta G &= \Delta H - T \cdot \Delta S \end{aligned} \right\} \textcircled{4} \Delta S \text{ kötési entropia}$$

Példák orvosi/biológiai alkalmazásra:

- ✦ fehérje-fehérje kölcsönhatás
- ✦ fehérje-ligandum kölcsönhatás
- ✦ enzim-szubsztrát kötődés
- ✦ enzim-inhibitor kötődés
- ✦ lipid-lipid kölcsönhatás
- ✦ fehérje-lipid kölcsönhatás
- ✦ nukleinsav-fehérje kölcsönhatás
- ✦ nukleinsav-membrán kölcsönhatás
- ✦ oligomerizáció/disszociáció
- ✦ micella képződés
- ✦ gyógyszer-lipid/fehérje kölcsönhatás
- ✦ gyógyszer-felületaktív anyag khatás

14

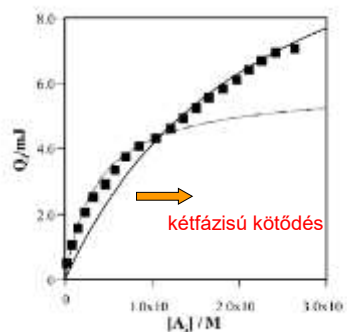
Példa: fájdalomcsillapító és liposzóma kölcsönhatása

nem-szteroid antireumatikum

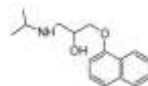
Mellékhatások: gyomor-bél problémák (hányás, gyomorvérzés, ...)

➡ liposzóma

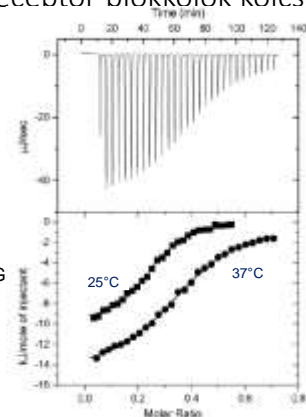
Biophysical Journal, Volume 86, February 2004, 346-354
Interaction of Antiinflammatory Drugs with EPC Liposomes: Calorimetric Study in a Broad Concentration Range

Példa: Béta-receptor blokkolók kölcsönhatása liposzómával

+

Liposzóma: POPC+POPG

Vizsgálták:

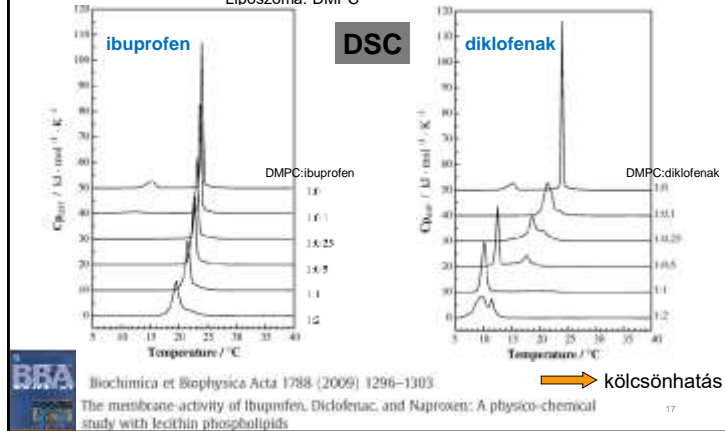
- ✦ koncentráció
- ✦ ionerősség
- ✦ hőmérséklet
- ✦ liposzóma méret hatását.

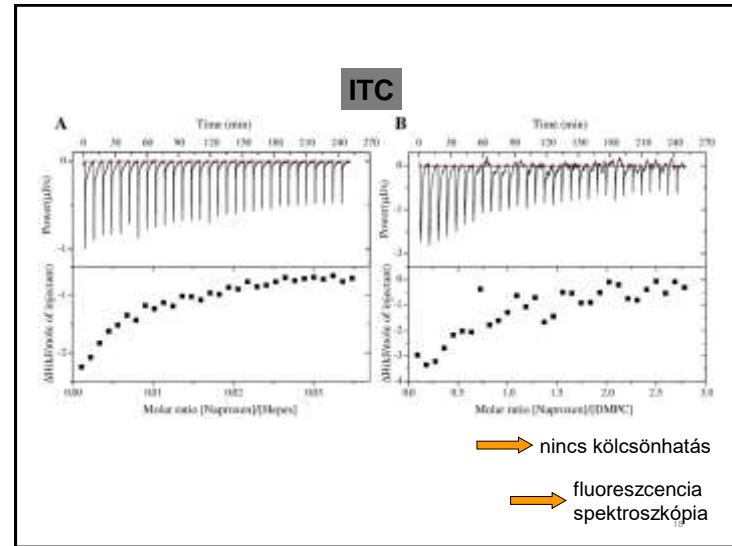
Colloids and Surfaces B: Biointerfaces 78 (2010) 275-282

Microcalorimetric and zeta potential study on binding of drugs on liposomes

Példa: nem-szteroid gyulladásgátlók hatása a membránra
 Nem-szteroid gyulladásgátlók: pl. ibuprofen, diklofenak, naproxen
 Liposzóma: DMPC

→ kölcsönhatás

Példa: DNS és liposzóma kölcsönhatása

DNS transzfer → kationos liposzóma előnyök: gyengébb immun válasz, nagy „méretválaszték”, sejt specifikus liposzómák, ...

Liposzóma: diC14-amidin

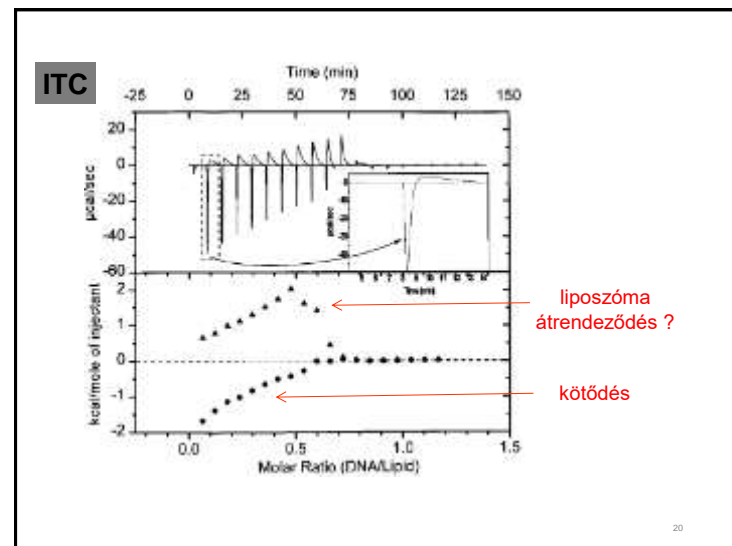
+ plazmid DNS

The Journal of Biological Chemistry
 © 2000 by The American Society for Biochemistry and Molecular Biology, Inc.

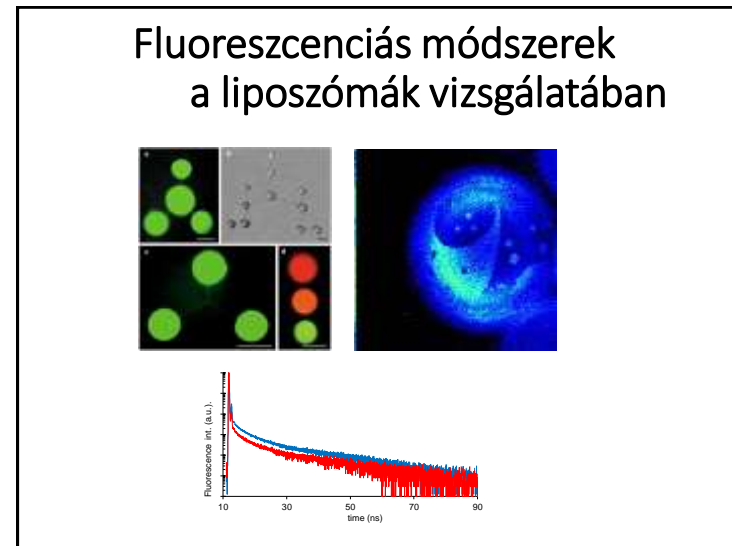
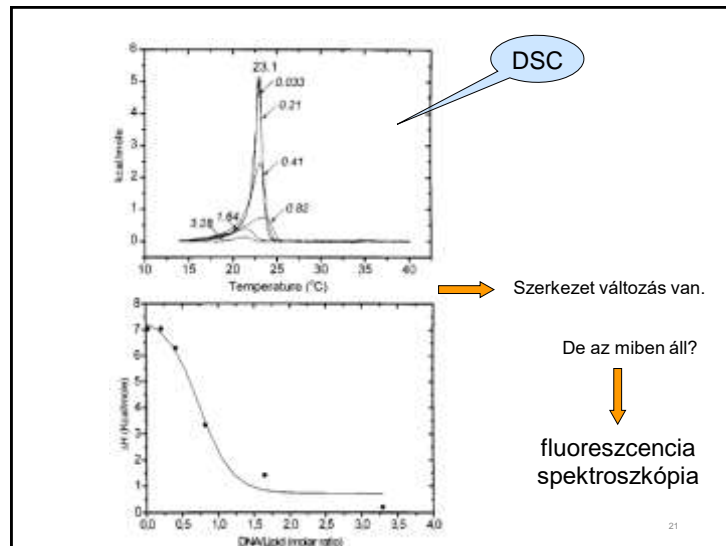
Biophysical and Structural Properties of
 DNA-diC₁₄-amidine Complexes

Vol. 275, No. 36, Issue of September 22, pp. 6693–6701, 2000
 Printed in U.S.A.

19

20

Fluoreszcencia

fluoreszcencia → lumineszcencia

Lumineszcencia: hőmérsékleti sugárzáson felüli többlet sugárzás.

Megfigyelések:

- „gyenge” kapcsolat a test hőmérsékletével → „hideg fény”
- vonalas, ill. sávós spektrum → elektrongerjesztés

23

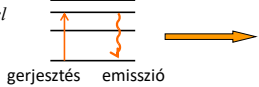
Gerjesztés szerint:

gerjesztés módja	elnevezés	példa
fény	fotolumineszcencia (fluoreszcencia)	kinin-szulfát, foszfor, ...
röntgensugárzás.	röntgenolumin.	NaI (TI)
radioaktív sugárzás.	radiolumin.	NaI (TI)
elektromos tér	elektrolumin.	higanygőzlámpa
mechanikai hatás	tribolumin.	kockacukor
kémiai reakció	kemolumin. (biolumin.)	szentjánosbogár
hő	termolumin.	CaSO ₄ (Dy)

24

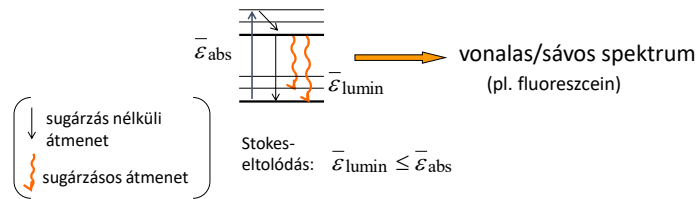
Lumineszcencia mechanizmusa

atom: $E = E_{el}$

vonalas spektrum
(pl. Na)

molekula: $E = E_{el} + E_v (+ E_r)$

vonalas/sávos spektrum
(pl. fluorescein)

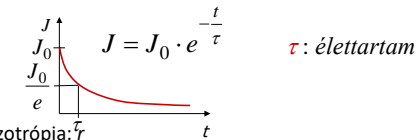
Stokes-eltolódás: $\bar{\epsilon}_{lumin} \leq \bar{\epsilon}_{abs}$

sugárzás nélküli átmenet
sugárzásos átmenet

25

Lumineszcenciafény jellemzése

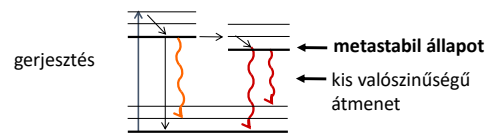
- vonalak, sávok helyzete, alakja, intenzitása
- Stokes-féle eltolódás $[\bar{\epsilon}_{lumin} \leq \bar{\epsilon}_{abs}]$
- kvantumhatásfok: $Q = \text{emittált fotonok száma} / \text{abszorbeált fotonok száma} (< 1)$
- élettartam:

- anizotrópia: τ_r
- molekulák közötti energia átadás (FRET)

26

Fluoreszcencia és foszforeszcencia

gerjesztés

metastabil állapot

kis valószínűségű átmenet

fluoreszcencia foszforeszcencia

$$\bar{\epsilon}_{phos} \leq \bar{\epsilon}_{fluo} \leq \bar{\epsilon}_{abs}$$

$$\bar{\lambda}_{abs} \leq \bar{\lambda}_{fluo} \leq \bar{\lambda}_{phos}$$

$$\tau_{fluo} \ll \tau_{phos}$$

pl. triptofán:

$$\bar{\lambda}_{fluo} = 340 \text{ nm}$$

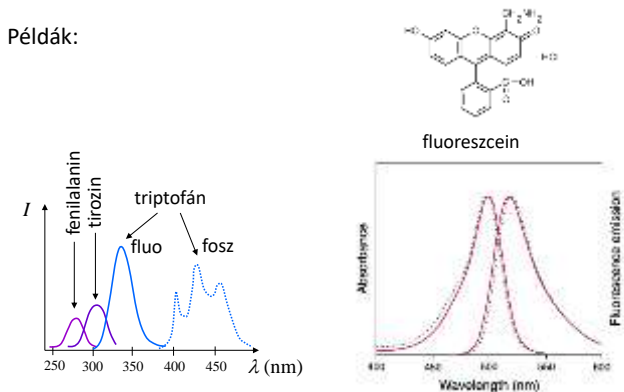
$$\bar{\lambda}_{phos} = 440 \text{ nm}$$

$$\tau_{fluo} = 0,1 - 5 \text{ ns}$$

$$\tau_{phos} = 0,001 - 5 \text{ s}$$

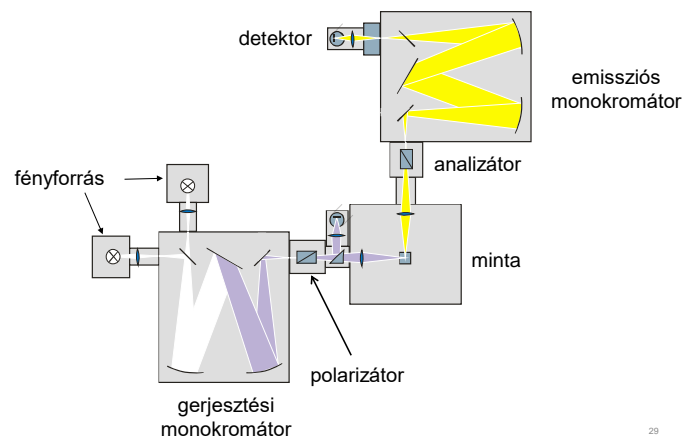
27

Példák:

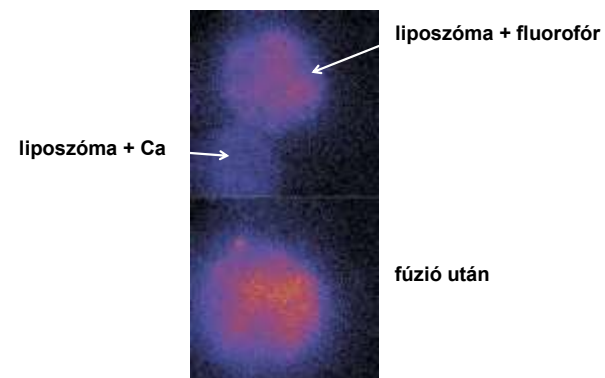
28

Mérés – luminométer felépítése

29

Példák:

30

DNS és liposzóma kölcsönhatása (folyt.):

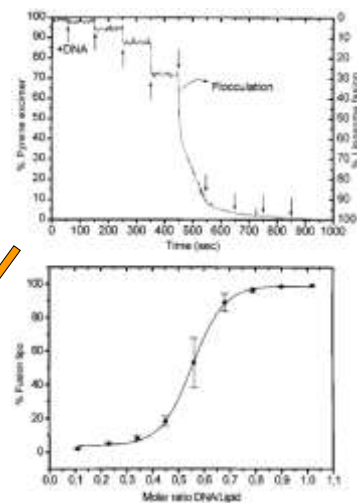
Fluorofór: pirén

Pirén excimer (~ koncentráció):

$\lambda_{\text{gerj}} = 330 \text{ nm}$ $\lambda_{\text{em}} = 477 \text{ nm}$

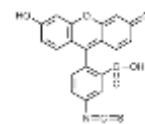
pirén fluoreszcenciája csökken $\Rightarrow$ fúzió

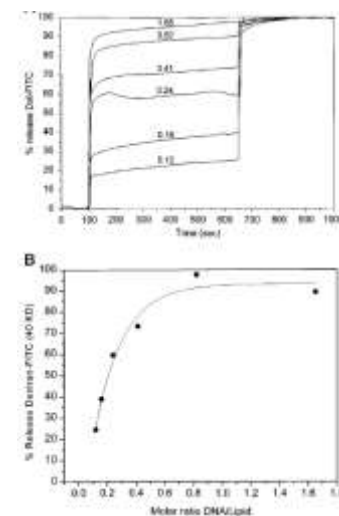
Fluorofór:

FITC-vel jelzett dextrans

(FITC: fluoreszcein-izotiocianát)

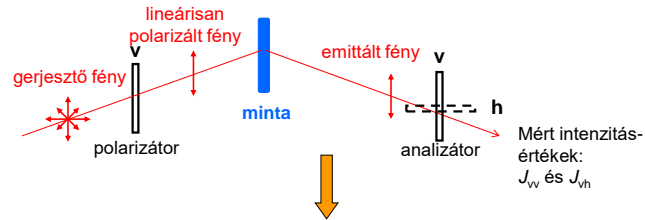

DNS destabilizálja a liposzómákat $\Rightarrow$ dextrans kiáramlás, fúzió

Anizotrópia mérése

anizotrópia (r):

$$r = \frac{J_{vv} - J_{vh}}{J_{vv} + 2 \cdot J_{vh}} = \frac{J_{vv} - J_{vh}}{J}$$

1 helyett a maximális érték r_0

$$0 \leq r \leq 1$$

33

Perrin-egyenlet: $r = \frac{r_0}{1 + \tau / \phi}$ ϕ : rotációs diffúzió korrelációs ideje

$$\phi = \frac{\eta \cdot V}{kT}$$

η : viszkozitás
 V : molekula(rész) térfogata
 k : Boltzmann-állandó
 T : hőmérséklet

η : mikroviszkozitás
 ($1/\eta$: mikrofluiditás)

Az anizotrópia értékek átszámolhatók mikroviszkozításra.
 Nagyobb anizotrópia nagyobb mikroviszkozitást jelent.

34

Liposzóma mikroviszkozitása a hőmérséklet függvényében:

Liposzóma: DPPC

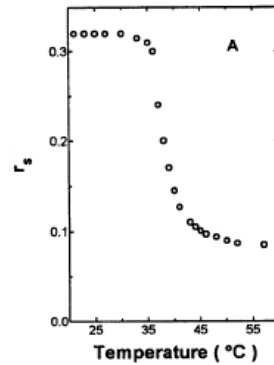
DPPC: dipalmitoil foszfatidilkolin

Fluorofór: DPH

DPH: difenil hexatrién

A fázisátalakulási hőmérséklet fölött jelentősen lecsökken a lipíd réteg mikroviszkozitása.

35

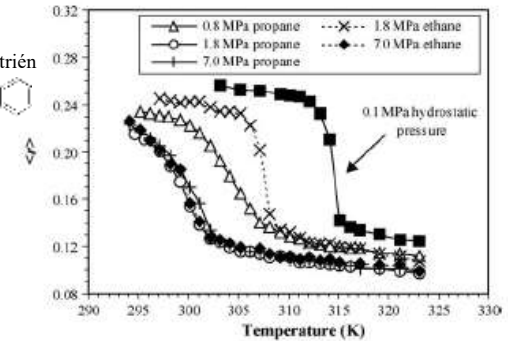
Alkánok és nyomás hatása a liposzóma mikroviszkozítására:

Liposzóma: DPPC

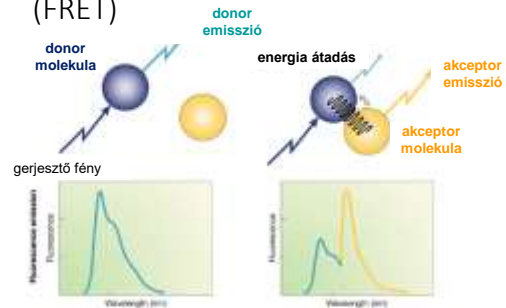
DPPC: dipalmitoil foszfatidilkolin

Fluorofór: DPH

DPH: difenil hexatrién

Förster-féle rezonancia energiatranszfer (FRET)

Mért mennyiség: donor/akceptor intenzitásarány

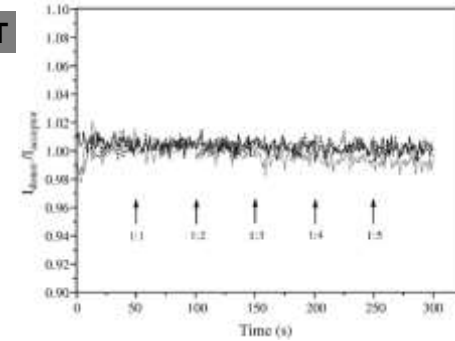
Nagyon erősen függ a távolságtól!

→ „molekuláris mérőszalag”

37

Példa: nem-szteroid gyulladásgátlók (ibuprofen, diklofenak, naproxen) hatása a membránra (folytatás)

FRET

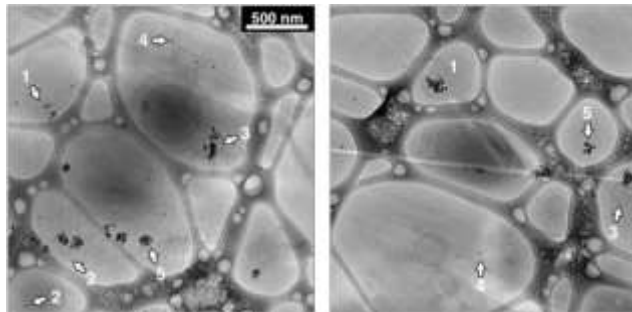
→ nincs változás

→ A vizsgált molekulák nem hatolnak be a lipid molekulák közé.

38

Magnetoliposzómák

Liposzóma: DPPC+koleszterin
Mágnes: Fe_3O_4 nanorészecskék

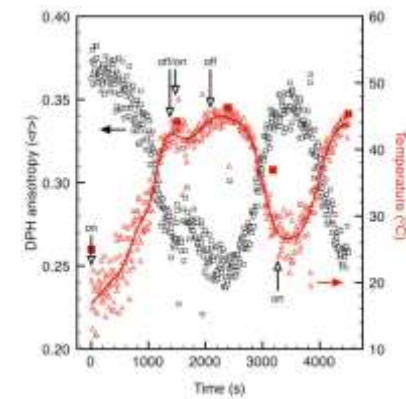
(TEM felvételek)

39

Melegítés rádióhullámokkal

$f = 281 \text{ kHz}$

Fluorofór: DPH

40

Példa: hőmérséklettel aktivált liposzóma

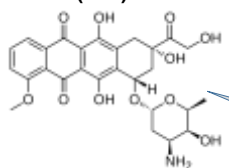

Principles of rational design of thermally targeted liposomes for local drug delivery

Roberto Tejera-Garcia, PhD¹, Petteri Parkkila, BSc¹,
Vladimir Zamiatin, PhD, Paavo K.J. Kinnunen, PhD*

¹Molecular Biophysics and Biomaterials Group, Department of Biomedical Engineering and Computational Science, School of Science, Aalto University, Espoo, Finland
Received 7 January 2014; accepted 31 March 2014

Doxorubicin (Dox)

citosztatikum, a szokásos mellékhatásokkal
Célkitűzés: liposzómás bejuttatás, de úgy, hogy az egészséges szövetben minél kevesebb, a daganatban minél több hatóanyag jelenjen meg.

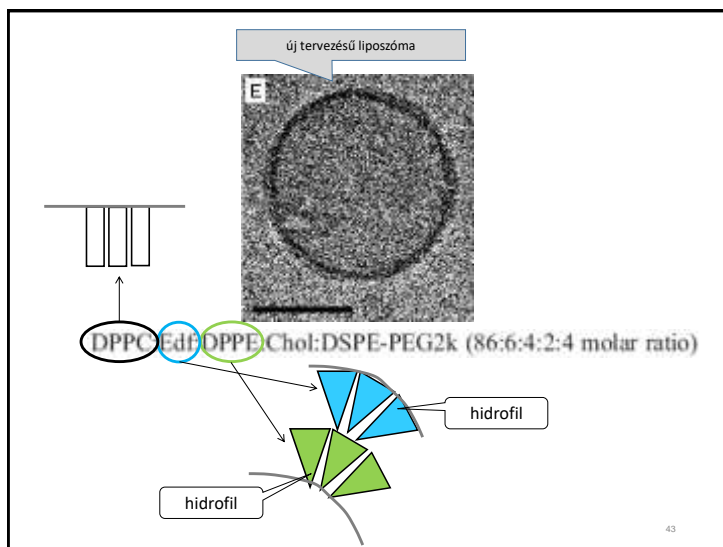
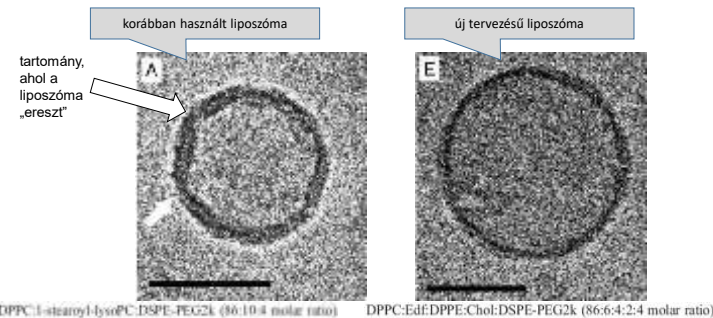
Van saját fluoreszcenciája

41

Elv:

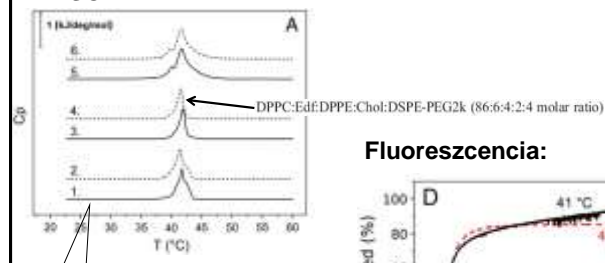
1. Daganat lokális felmelegítése 39–41°C-ra (T_R), pl. MRlgHIFU technikával
2. Hatóanyag bezárása olyan liposzómába melynek,
  - a) gél→fluid átmeneti hőmérséklete T_R közelében van,
  - b) hatóanyag kieresztése T_R alatt minél kisebb, T_R közelében minél nagyobb.

Liposzóma tervezése:

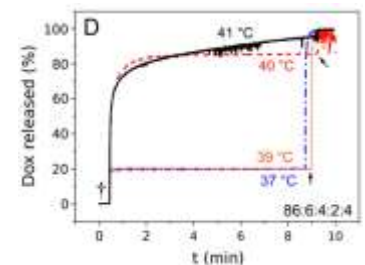
43

DSC:

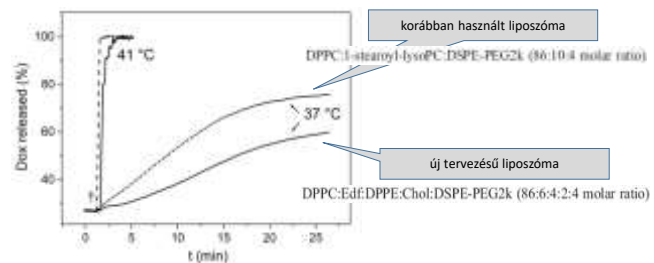
Különböző új tervezésű liposzómák

Fluoreszcencia:

DPPC:EdDPPE:Chol:DSPE-PEG2k (86:6:4:2:4 molar ratio)

Fluoreszcencia:

45

REKTORI PÁLYÁZAT

Liposzómák orvosi és gyógyszerési felhasználása

Dr. Árkai (FOLK) és
Kertész, Fülöp, Árkai (FOLK)
Tudományos, Tölgyes, Fülöp
Egyetem, Pécs
Szegedi Egyetem
Biofizikai és Vegetációbiológiai Intézet

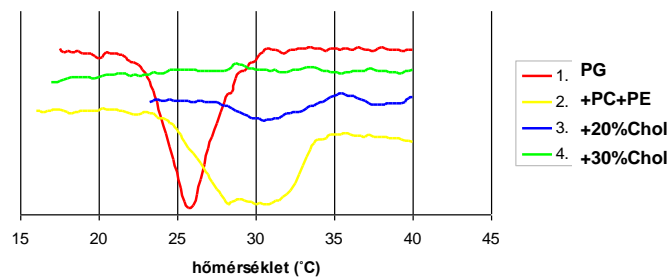
epidermális növekedési faktor (EGF)

46

Epithelsejteket modellező liposzóma:

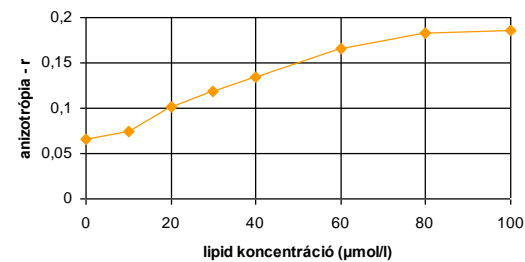
DSC termogram

47

EGF kötődése

steady-state anizotrópia mérések

48

